

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 8 juli 1914 kl. 9 e. m.

Konstitutionsutskottets betänkande i anledning av dels väckt motion angående skrivelse till Konungen i fråga om utarbetande av förslag till sådan ändring av lagen om val till riksdagen, att deras rösträtt tryggas, som utan eget förvållande ej blivit upptagna i röstlängden, dels uppkommen fråga om åtgärder till skydd för rösträtten i sådana fall, där röstlängd förkommit.

Närvarande: herrar Edén, Clason, Bellinder, Mannheimer, von Geijer, Kjellén, Stadener, Olof Olsson, von Mentzer, Skarstedt, Hallberg, Jansson i Djursåtra, Persson från Malmö, Räf, Waldén, Leander, Beckman, Kropp, Janson i Bråten och Jönsson i Slätåker.

I en inom första kammaren väckt, till konstitutionsutskottet hänvisad motion, nr 50, har herr *Skarstedt* hemställt, »att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville utarbeta bestämmelse i vallagen till tryggande av deras rösträtt, som utan eget förvållande ej blivit upptagna i röstlängden».

Rörande de skäl, motionären åberopat till stöd för sin hemställan, hänvisas till motionen.

Såsom motionären påpekar, skall röstlängd för val till andra kammaren upprättas före den 25 juni varje år, och skall densamma efter mantalslängden för året upptaga alla manliga invånare inom valdistriktet, vilkas ålder vid årets början ej understiger tjugufyra år. Bestyret med röstlängdens upprättande åligger på landet den tjänsteman, som verk-

1) Herr Skarstedts motion.

ställer debitering av utskylderna till kronan, d. v. s. häradskrivaren, och i stad magistraten eller, där särskilda tjänstemän äro för nämnda debitering förordnade, dessa under magistratens inseende. Sedan längden senast den 25 juni avlämnats på landet till ordföranden i valnämnden och i stad till magistraten, skall längden under tiden från och med den 3 till och med den 9 juli vara å lämpligt ställe inom valdistriktet under behörig tillsyn framlagd för granskning, och skall tid och ställe för framläggandet på i lagen angivet sätt kungöras. Det åligger valnämndens ordförande eller magistraten att ofördröjligen till envar i röstlängden upptagen person, som däri ej antecknats såsom röstberättigad, härom med allmänna posten sända underrättelse med angivande av den eller de omständigheter, på grund varav han från rösträtt uteslutits, dock att det ej är nödigt att sända underrättelse till dem, vilka åtnjuta fattigunderstöd eller sakna stadigt hemvist. Anmärkning mot röstlängden skall framställas senast den 15 juli, varefter prövning av gjorda anmärkningar äger rum den 25 i samma månad. Den vederbörligen rättade röstlängden länder därefter till ovillkorlig efterrättelse vid riksdagsmannaval, som efter nämnda tid hålles, intill dess ny röstlängd på enahanda sätt kommit till stånd, vadan det ej är medgivet att vid val-tillfället framställa och styrka anmärkning emot längden.

Såsom av förestående redogörelse framgår, har lagstiftaren sökt i olika avseenden uppställa garantier för att en röstberättigad person ej skall genom felaktighet i röstlängden berövas sin rösträtt, i det att å ena sidan längden upprättas under ämbetsansvar, nämligen av den tjänsteman, som ombesörjer uppläggandet av den till grund för röstlängden liggande mantalslängden, samt å andra sidan blivit i lag fastslagen en tid av sju dagar, under vilken längden skall vara lätt tillgänglig för allmänhetens granskning. Till yttermera säkerhet är det föreskrivet, att i stort sett envar i röstlängden upptagen person, som därstädes angives såsom icke röstberättigad, skall om detta förhållande erhålla personlig underrättelse med allmänna posten. Däremot har av självklara skäl denna garanti ej kunnat beredas dem, som av en eller annan anledning ej fått sina namn upptagna i röstlängden.

Det är för fall av sistberörda art, d. v. s. för skyddande av sådana personers rösträtt, som saknas i röstlängden, ehuru de bort vara däri upptagna, som motionären önskar nya garantier utöver de redan befintliga. Utskottet vill icke förneka det behjärtansvärda i detta syfte, då det måste anses i och för sig högeligen angeläget att i möjligaste mån förekomma, att en röstberättigad person utan eget förvållande berövas sin rösträtt. Emellertid finner utskottet den av motionären ifråga-

satta utvägen, enligt vilken valnämnden skulle vid ansvarspåföljd åläggas att jämföra röstlängden med mantalslängden, föga ägnad att verka i åsyftad riktning, i synnerhet som i de flesta fall, då personer icke, såsom sig bort, upptagits i röstlängden, orsaken därtill torde vara att söka i felaktighet vid mantalslängdens uppläggande och ej i förbiseende vid överförandet av namn från mantalslängden till röstlängden. Å andra sidan skulle det av motionären föreslagna förfarandet medföra åtskilliga praktiska svårigheter och stor omgång för valnämnderna. Slutligen bör det framhållas, att, såsom ovan påpekats, redan nu röstlängden upprättas under ämbetsansvar, vadan ett felaktigt förfarande därvid är att anse såsom tjänsteförseelse.

Över huvud taget läser någon ytterligare garanti för rösträtten i förevarande fall ej stå att vinna, med mindre den hos oss numera gällande grundsatsen om den vederbörligen rättade röstlängdens ovillkorliga vitsord uppoffras. Motionären pekar ock på denna utväg såsom en möjlighet. Nämnda princip är emellertid enligt utskottets mening av den grundläggande betydelse och det praktiska värde, såväl ur synpunkten av valets snabba förrättande som med hänsyn till önskvärdheten av att i största möjliga utsträckning undanröja anledningar till valets överklagande, att utskottet icke kan förorda dess brytande. På grund av dessa skäl har utskottet ej kunnat tillstyrka bifall till motionen.

Vid behandlingen av ovanberörda ärende har inom utskottet uppmärksamheten fästs därpå, att under det innevarande år förrättade valet till andra kammaren en hel kommuns valmän gått miste om utövningen av sin rösträtt på den grund, att den för kommunen gällande röstlängden genom olyckshändelse förkommit. Som tillika till utskottets kännedom kommit, att ärendet dragits under Kungl. Maj:ts prövning, har utskottet begärt och från kungl. justitiedepartementet erhållit hithörande handlingar, av vilka utskottet inhämtat följande: I en den 22 mars 1914 avlåten underdånig skrivelse har kyrkoherden i Blacksta och Vadsbro församlingar Gustaf Edvard Langborg förmält, att vid en den 9 februari 1914 inträffad eldsvåda den i vederbörlig ordning för Blacksta sockens valdistrikt senast upprättade röstlängden upprunnit. Enligt vad ordföranden i valnämnden uppgivit, hade denne vänt sig till såväl häradskrivaren i orten som Kungl. Maj:ts befallningshavande i Södermanlands län med begäran

II) Skydd för rösträtten i sådana fall, där röstlängd förkommit.

om upprättandet av ny röstlängd, men hade hans i detta avseende gjorda framställningar blivit avslagna. Vid sådant förhållande och då valdistriktet sålunda saknade röstlängd, ehuru val av ledamöter i riksdagens andra kammare utsatts att äga rum den 5 april 1914, hade sökanden ansett sig böra underställa saken Kungl. Maj:ts prövning och åtgärd, därvid sökanden ville framhålla att det icke borde vara omöjligt för häradskrivaren att med ledning av vederbörande mantalslängd och andra tillgängliga uppgifter före valet upprätta ny röstlängd för socknen sådan som den uppbrunna, mot vilken ingen anmärkning förekommit. Genom beslut den 28 mars 1914 fann Kungl. Maj:t emellertid, då fråga av förevarande art icke borde komma under Kungl. Maj:ts prövning i annan ordning än som funnes bestämd för anställande av klagan över blivande val, framställningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd.

Av vad i nu omhandlade ärende förefallit synes framgå, att i fall, då röstlängd förkommit, inom valdistriktet röstberättigade personer definitivt betagas utövningen av den rösträtt dem lagligen tillkommer. Att detta är ett allvarligt missförhållande, som, såvitt möjligt är, bör undanröjas, synes utskottet uppenbart. Det är här icke nog med att rösträttens förlust sålunda kan drabba ett avsevärt antal valmän, och att den drabbar envar av dem utan hans eget förvållande, det har i detta fall icke ens — såsom exempelvis då enskild valman går miste om sin rösträtt på den grund, att han icke upptagits i röstlängden — varit möjligt för de från rösträtten uteslutna att genom något sitt åtgörande förebygga förlusten.

Givetvis kan skydd i förevarande fall vinnas endast på det sättet, att anstalt träffas för förkommen röstlängds ersättande med annan sådan. För detta syftes ernående synas två olika utvägar erbjuda sig, nämligen *dels* den, att varje röstlängd städse upprättas i två exemplar, antingen i tvenne huvudskrifter eller i en huvudskrift och en vidimerad avskrift, varav vid behov den ena kan träda i stället för den andra, *och dels* den utvägen, att i varje särskilt fall, då en röstlängd förkommit, en ny längd upplägges, givetvis med utgångspunkt från de förhållanden, som voro för den förra längden gällande. Av dessa utvägar kan den förstnämnda ur vissa synpunkter synas säkrast leda till målet, därvid för vinnande av önskvärd trygghet tydligen måste förutsättas, att de båda exemplaren förvaras på skilda ställen. Å andra sidan medför den kostnader, som i betraktande av de dock säkerligen ganska sällsynta fall, då dubbletten för sitt här förutsatta ändamål skulle komma till användning, kunna synas onödigt stora. Den senare utvägen däremot medför uppenbarligen, att särskilda an-

stalter måste vidtagas, om den gamla röstlängden skall kunna på ett tillförlitligt sätt rekonstrueras. En beaktansvärd omständighet är ock den, att, då röstlängden föreligger färdig först i juli månad och valet regelmässigt förrättas i september, tiden för den nya längdens upprättande, när det gäller ordinarie val, merendels måste bliva ganska kort. Vilken utväg än väljes lära de erforderliga lagbestämmelserna bliva tämligen vidlyftiga, och har utskottet fördenskull ansett lämpligt, att frågan i hela dess vidd hänskjutes till utredning av Kungl. Maj:t.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

- a) att herr Skarstedts ifrågavarande motion ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;
- b) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida icke sådana ändringar kunna vidtagas i gällande bestämmelser, att rösträttens utövning möjliggöres i fall, då röstlängd för val till andra kammaren förkommit, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 10 juli 1914.

På utskottets vägnar:

NILS EDÉN.

Reservationer:

dels av herrar *Olof Olsson, Skarstedt, Persson* från Malmö, *Waldén* och *Kropp*, som anfört:

»Då rösträttens tryggande åt en var, som är berättigad till rösträtt, är det väsentliga, som ej får äventyras av formella ting, och då endast en skillnad till kvantiteten kan föreligga emellan fallet Blacksta, där en hel kommuns rösträtt förkommit, och de fall, där enskildas rösträtt råkat ut för enahanda missöde, ha vi ansett, att utskottets hemställan under mom. a) bort ha följande lydelse:

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida icke sådana ändringar kunna vidtagas i gällande bestämmelser, att rösträttens utövning möjliggöres i fall, då röstberättigad utan eget förvållande ej blivit i röstlängden upptagen, samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda;

och dels av herrar *Clason, Bellinder* och *von Geijer* emot viss del av motiveringen till utskottets under b) gjorda hemställan.